

Remco Sleiderink
Universiteit Antwerpen
Contact: remco.sleiderink@uantwerpen.be

Middeleeuwen en zestiende eeuw op literatuurgeschiedenis.org

1. Inleiding

Op 15 maart 2002, bijna twee decennia geleden, kwam de eerste versie van *literatuurgeschiedenis.nl* online. De titel en het webadres lieten toe het verhaal van de literatuurgeschiedenis door te trekken tot de eenentwintigste eeuw, maar bij de lancering was de site volledig gewijd aan de middeleeuwen (tot ca. 1550). Dat bleek duidelijk uit de ondertitel: “Nederlandse literatuur van de Middeleeuwen: de geschiedenis, de teksten, de schrijvers. Over verliefde monniken, boosaardige vossen, dappere ridders en scheldende schrijvers (en Fokke ende Sukke)”.

Vanaf 2006 werd de website, nog altijd onder leiding van Hubert Slings, uitgebreid met nieuwe tijdvakken. Na de middeleeuwen volgden de Gouden Eeuw (vanaf ca. 1550), de achttiende en negentiende eeuw en uiteindelijk ook de twintigste/eenentwintigste eeuw. De vos Reynaert die Cuwaert leert lezen, bleef al die tijd fungeren als logo van de website.

Maar de website raakte van lieverlee verouderd, zowel technisch als inhoudelijk. Het oorspronkelijke ontwerp, zoals dat was ontstaan in de schoot van het Leidse onderzoeksproject *Nederlandse literatuur en cultuur in de Middeleeuwen* (NLCM), stond dicht bij de opzet van een boek en vormde ondanks alle klikmogelijkheden een gesloten universum. De twintig hoofdstukken van de middeleeuwen werden in een vaste volgorde aangeboden (zelf had ik een pagina over geschiedschrijving mogen aanleveren). De tekstpagina's – waarin een literaire tekst centraal staat met telkens een flink citaat met vertaling (ik verzorgde de *Beatrijs*) – boden mogelijkheden voor verdieping. Afbeeldingen, cartoons (Fokke ende Sukke) en allerhande terzijdes, zorgden voor een behoorlijke *look and feel*, maar de toenemende mogelijkheden van het internet werden nauwelijks benut. Er waren bijvoorbeeld geen links naar buiten opdat de leraar maximaal controle kon houden over de activiteiten van de leerlingen. De leraar kon echter wel een speciale login vragen voor zichzelf en de klas om vervolgens het universum nog wat verder te verkleinen. Opdat er niemand zou verdwalen in dat wereldwijde web...

2. Een nieuw elan

Doordat de website technisch verouderd was, kon *literatuurgeschiedenis.nl* niet eenvoudig worden uitgebreid met nieuwe audiovisuele leermiddelen. De online kennisclips van de *MOOC Middelnederlands* (Universiteit Antwerpen 2017) konden bijvoorbeeld niet worden geïntegreerd. Bovendien was de website niet goed toegankelijk via een *smartphone*.

Twee jaar geleden kwamen de zaken plots in een stroomversnelling. In september 2019 was de duizenden en duizenden pagina's tellende literatuurgeschiedenis van Frits van Oostrom, Herman Pleij en anderen online gekomen op de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL), van 'Hebban olla vogala' tot 'Altijd weer vogels die nesten bouwen' (Gelderblom & Musschoot 2006-2017). Hoe kon die schat aan literair-historische kennis een breder publiek bereiken en hoe zou ook het onderwijs hiervan kunnen profiteren? In een werkgroep die de Taalunie bij elkaar bracht, kwam *literatuurgeschiedenis.nl* opnieuw in beeld. Al snel waren we het erover eens dat die didactische website de ideale basis bood voor verdere verspreiding van betrouwbare informatie over de geschiedenis van de Nederlandstalige literatuur. Ook het door Sander Bax en Erwin Mantingh gepropageerde literair-historisch redeneren (Bax & Mantingh 2018; Bax & Mantingh 2019) zou gestimuleerd kunnen worden, onder meer via het aanbieden van thematische lessenreeksen die de diachrone mogelijkheden optimaal zouden kunnen benutten. Het webadres werd gewijzigd naar *literatuurgeschiedenis.org* (in plaats van *.nl*) omdat de website – de Taalunie indachtig – iedereen moest kunnen bereiken met interesse in het Nederlandstalige literair-historische verleden, ook in Vlaanderen en verder wereldwijd. De technische omvorming gebeurde in de KB in Den Haag waar de website al eerder was ondergebracht (net als bijvoorbeeld de DBNL).

3. De hervorming van de middeleeuwen en de zestiende eeuw

Zelf werd ik verantwoordelijk voor de herziening en aanvulling van het deel 'middeleeuwen'. Omdat de Gouden Eeuw werd herdoopt en beperkt tot de zeventiende eeuw, ontstond er bovendien nood aan een apart luik voor de zestiende eeuw, waarvan ik eveneens de 'trekker' werd. In het voorjaar van 2020 ging ik ermee aan de slag met een groep derdejaarsstudenten Taal- en Letterkunde van de Universiteit Antwerpen. In de module 'Middelnederlands voor iedereen' (#Mnl4all) van het opleidingsonderdeel 'Neerlandistiek in de praktijk' voerden de studenten eerst kleine 'herstellingswerken' uit aan de reeds bestaande teksten. Ze actualiseerden pagina's, deden suggesties voor verdere literatuur (digitaal bereikbaar) en voor aanvulling met aantrekkelijk audiovisueel materiaal. Hun werk werd uitvoerig doorgesproken in online werkcolleges – corona had inmiddels toegeslagen.

In het academiejaar 2020-2021 ben ik met een nieuwe groep op dit elan voortgegaan, opnieuw volledig online werkend. De focus lag het voorbije voorjaar op het versterken van de diversiteit in de pagina's van de middeleeuwen en de zestiende eeuw. Zo'n 25 studenten probeerden, binnen de aangereikte kaders, nieuwe en aantrekkelijke schrijverspagina's te creëren, onder meer voor vrouwelijke auteurs als Hadewijch, Alijt Bake en Anna Bijns. Daarnaast ontwierpen ze aparte pagina's voor canonieke (maar nog ontbrekende) teksten als de *Walewein* en het *Antwerps liedboek* maar ook voor de *Roman van Moriaen* die, mede in het kader van Black Lives Matter (#BLM), sinds kort internationaal in de belangstelling is komen te staan (zie ook de verrassende, Engelse-talige dichtbundel Bernard 2016). Het streven was ook om op de website het lopende onderzoek wat sterker aan bod te laten komen met bijvoorbeeld een hoofdstuk over de vraag waarom de auteur bij veel middeleeuwse werken onbekend is gebleven en hoe we via computationele methodes proberen om daar een mouw aan te passen. Meer gericht op een Vlaams publiek werd een hoofdstuk geschreven over de literaire verwerking van de Guldensporenslag (1302).

4. Vooruitblik en discussie

Voor de studenten was het schrijven van didactische teksten voor een publiek van (onder andere) scholieren een zinvolle oefening. Ze ontvingen van mij en van elkaar veel feedback, en daarmee gingen ze opnieuw aan de slag. Vanaf deze zomer worden de nieuwe pagina's toegevoegd aan de website, en intussen probeer ik na te gaan welke aanpassingen verder nodig zijn: welke lacunes zijn er nog en welke actualiseringen zijn mogelijk of zelfs noodzakelijk?

Van leerkrachten secundair onderwijs, lerarenopleiders en schrijvers van leerboeken hoop ik tijdens de HSN-conferentie de nodige feedback te krijgen op de middeleeuwen en de zestiende eeuw. Is het een goed idee om pagina's te voorzien van vragen en opdrachten? Hoe kunnen de pagina's maximaal ondersteuning bieden bij het ontwerpen van eigen lessen en nieuw didactisch materiaal? En wat vinden jullie van de nieuw ontwikkelde lessenreeks 'Oorlog en verzet', zoals die bereikbaar is via de pagina over het gedicht 'De achttien dooden' van Jan Campert? Welke middeleeuwse auteurs, teksten en onderwerpen verdienen een centrale plaats in een dergelijke synchrone én diachrone benadering, waarbij leerlingen literair-historisch leren redeneren door teksten te beschouwen in een web van andere teksten?

Referenties

Boeken en artikelen

- Bax, S. & E. Mantingh (2018). “Een web van twintigste-eeuwse literatuur. Naar een didactiek voor literatuurgeschiedenis van de twintigste eeuw”. In: *Nederlandse Letterkunde*, 23 (3), p. 257-286.
- Bax, S. & E. Mantingh (2019). “Tjeempie! Wat zou er zijn met die moderne schrijvers? Literatuurhistorisch redeneren met Liesje in Luilletterland”. In: *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 135 (2), p. 100-127.
- Bernard, J. (2016). *The red and yellow nothing. A prequel to the tale of Sir Morien, son of Agloval, knight of the round table*. London: Ink Sweat & Tears Press.
- Gelderblom, A.J. & A.M. Musschoot (2006-2017) (red.). *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur*. Online raadpleegbaar op: https://dbnl.org/tekst/geld008gesc01_01/.

Websites

- *Literatuurgeschiedenis.org* en daar met name de onderdelen ‘middeleeuwen’, ‘zes- tiende eeuw’ en de thematische lessenserie ‘Oorlog en verzet’ zoals die bereikbaar is via de tekstpagina over ‘De achttien dooden’ van Jan Campert: <https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/de-achttien-dooden>.
- *MOOC Middelnederlands*: <https://moocmnl.kantl.be>.